

Пише: Желидраг Никчевић
уторак, 23 март 2010 20:52

Постоји у нашој критици једна доста озбиљна и аргументована теза, према којој је за висок ниво савремене српске прозе веома заслужна компликована и углавном несрећна српска историја, и она даља, и она новија. То би изгледало отприлике овако: Срби као народ имају проблематичну привилегију да им се национална судбина често и драматично прелама, да им се национално ткиво болно раскида скоро сваких двадесетак година, а онда ти историјски ломови производе душевне потресе иза којих се помаља фантастичан, за књижевну обраду богомдан простор. Најкраће речено: што се теже живи и опстаје, то су нам описи живота сложенији, дубљи и уверљивији. По овој невеселој теорији, наш запуштени национални ентеријер у ствари је веома инспиративно полазиште за разноврсна уметничка трагања, а несинхроно пулсирање народног бића и његових малаксалих енергија у литератури се исказује као драгоцену градиво.

И заиста, није тешко установити да су се на ободу српских земаља по правилу јављале водеће фигуре и гласови те изнуђене реторике – са севера Црњански, са југа Његош и Љубиша, са истока Бора Станковић, са запада Матавуљ, Кочић и Десница – и тако, тим феноменом укрштања тзв. периферних снага и њиховим дозивањем преко мапе, преко разних трауматичних зона, настаје наша национална духовна граматика. Данашњи примери такође су веома уверљиви: српска духовност у стопу прати судбину српског национа, и то судбину свих његових делова, снагом за коју никад не знате из каквих дубина долази и каквим моћним оружјима располаже.

Због тога ми се чини да за виталност и целовитост савремене српске културе може бити користан увид у оно што се ових дана транзиционо комеша на њеним рубовима – сва та новокомпонована превирања, кочоперења и одрицања – призор је понекад веома живописан. Ево једног погледа према југу, у правцу најсвежије и највеће мимикрије.

Као и јуче, као и увек, уосталом, тешко је данас наћи на једвите јаде описмењеног Црногорца који није оран да своју способност вербалног изражавања широкогрудо стави на располагање лично држави, са уверењем да то неће проћи без озбиљних последица за читав регион. Напротив. Народе, ми долазимо – шта долазимо, ми се врћемо! – незауостављиво надиремо. То значи да ће Срби под хитно морати да преиспитају своје анахронизме и мало да се помере. Ево, баш јуче дође један фин човек из Сарајева и похвално се о нама изрази, а из Загреба стигло неколико нежних мејлова!

Пише: Желидраг Никчевић
уторак, 23 март 2010 20:52

И тако даље, и тако све комичније. Без обзира на то да ли је реч о пензионисаном удбашу који жури на скраћени курс енглеског језика, о локалном независном новинару који годинама шипчи уз Горицу да би га на врху озарио стасити господар, о храбром писцу анонимних писама који је огорчен због неспособне опозиције или просто о шетачу из ТВ дневника са обавезним плајвазом у горњем џепу (а остали су неумољиво празни) – увек је ту специјални државотворни напор, увек трауматични вишак исказне енергије, бескрајно патетична и транзицијом пресудно озвучена литерарна самосвест. Пишем, дакле, јер ћу тако свима коначно показати ко сам и шта сам, пишем јер ће тек мојом заслугом, макар се она сводила на три-четири убоге шкработине, прастара заједница коначно препознати свој легендарни, са свих страна перфидно оспорени идентитет.

Нагледао сам се таквих, у ових двадесетак годинаца: брковићи, церовићи, перовићи, и перовићи увеоци. У књижевним лешевима потомака непогрешиво препознајем предачки скелет, и кажем: тај фанатизам је неуништив, ти вампири су вечно млади и суверени! Њихове следбенике немогуће је поколебати – они имају предност преласка у нову веру!

Кад се ствар постави тако ранокомунистички, кад се из црногорске духовности најприземнијим политиканством ликвидира оно што је у њој најбоље (Његош, Љубиша, Марко Миљанов... да не залазимо у мрачни двадесети век), онда је свака шкработина заиста стопосто нова и стопосто монтенегринска. Само што би се новатори страшно изненадили кад би им неко саопштио да (рецимо) у Београду живи бар 50 њихових младих земљака пред којима ни они ни њихови ментори не би добили суву двојку из елементарне писмености. Најпростије речено: разлика између онога што пишу и знају Гојко Божовић, Игор Маројевић и Младен Весковић и онога што пишу и знају Балша Брковић, Андреј Николаидис и Павле Горановић – то је разлика између оперске арије и певања у купатилу.

Наравно да нисам читао све што пишу књижевни фаворити нове Црне Горе, не мораш појести читаво теле да би оценио укус телетине. Оно што сам успео да региструјем очигледна је и тужна имитација другоразредних модела из окружења, само не из Србије, јер тако гласи дневна заповест. Пред сличним захтевима литература је немоћна, не зато што су високи, него зато што су ниски. Другим речима, ако хоћете да будете црногорски књижевник, или било чији, уосталом, под капом небеском, претходно морате бити само књижевник, морате добро писати. Тек тада, након квалификација, бирате придев који вам одговара, и нема инстанце која би такав избор могла озбиљно оспорити. Редослед је неумољив, ту не помаже никакво колективно напрезање. Први корак је тежак, други – практично безначајан.

"Нова црногорска књижевност" или о предности преласка у нову веру

Пише: Желидраг Никчевић
уторак, 23 март 2010 20:52

Знам: много је воде протекло Зетом и Морачом од времена кад су приговори те врсте имали шансу да нешто поправе. Ко год је смогао снаге да о Црној Гори надрља десетак страница, а да се притом не компромитује каквом залуталом великосрпском алузијом, није морао да брине о свом статусу. Брзо би добио третман повлашћеног чиновника националне духовности и похитао да своје перо стави на располагање дугорочном националном интересу. Што се та идила обично завршава негде у подножју родне чуке, нипошто није крива само граматика. Ево, самопроглашени академик због риме заборавља падеже, не може човек у пресудним временима мислити баш на све – али посебна држава мора имати посебне књижевнике, и мора подстицати њихову симулацију посебне књижевности. Резултат је очигледан: тотална окупација књижевног простора од стране неколицине скрибомана, величање аутора и дела која нико живи, ни у Црној Гори ни ван ње, не узима озбиљно, невиђена склеротизација тзв. аутохтоног духовног амбијента, хистеричне реакције на сваки додир са интелектуалним струјањем ширег српског контекста, беспримерна идеолошка снисходљивост и поданички менталитет демонстриран у свим приликама – ето само неколико жалосних константи процеса афирмације тзв. црногорске књижевности и тзв. црногорских књижевника.

Страшно ми је жао црногорског народа. Тако млад, а већ резиденцијалан.